

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

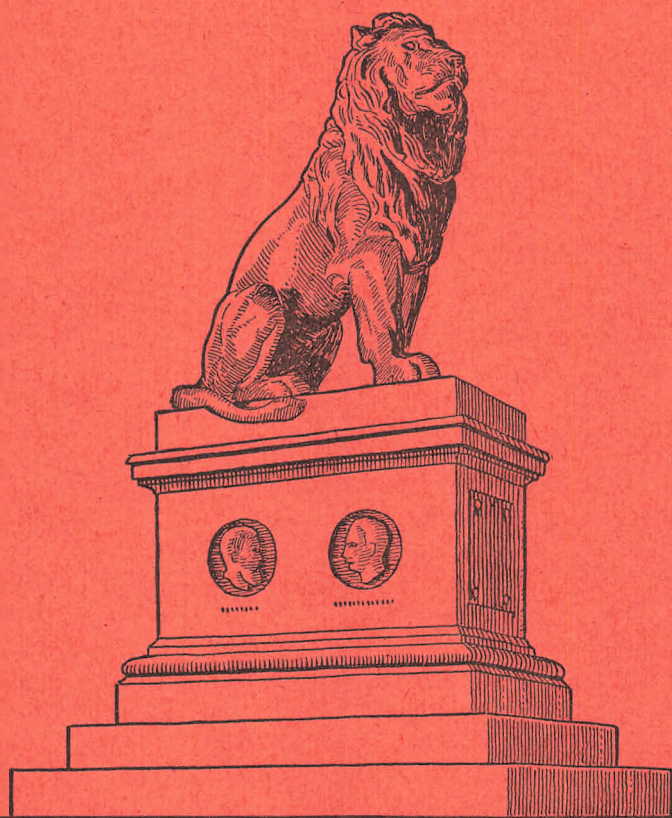
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HEIMDAL'S SKRIFTER 2

J. E. Christiansen

SYDSLESVIG 1920-1945

13

H. HAGERUP'S FORLAG

SYDSLESVIG
1920 – 45

J. E. CHRISTIANSEN:
SYDSLESVIG
1920—45

Udgivet af Studenterforeningen
HEIMDAL

H. HAGERUP'S FORLAG
1945

Udgivet med Støtte af „To Løver“

- Sønderyjllands Nordgrænse for 1854
- - - Sydgrænse
- Statsgrænse 1864
- 1920

Danmarks Resignation i Sydslesvig, Indrømmelser i Nordslesvig.

I 1920 vistes der fra Danmarks Side Resignation og Maa-
dehold i Grænsespørgsmaalet. Man troede ved at give Af-
kald paa sin historiske Ret over Sydslesvig at kunne tilkøbe
sig en varig Grænsefred. At man samtidig maatte overlade
et Antal Danske til Tyskernes Forgodtbefindende, mente
man, maatte være et nødvendigt Offer, og man haabede, at
de nye Folk, der kom til Magten i Tyskland vilde forlade
den gamle, imperialistiske Undertrykkelsespolitik og give
Mindretallet al mulig Frihed, saaledes som Tidens Aand-
krævede det.

Endvidere prøvede man paa at formilde Stemningen i
Tyskland ved at give de Folk af dansk Rod, der var blevet
fortysket under Udlændigheden, og som blev boende i den
genforenede Del af Slesvig, Vilkaar, der paa mange Maa-
der favoriserede dem fremfor Landsdelens danske Befolk-
ning.

Hvorledes virkede nu de danske Ofre og Indrømmelser
i Tyskland, og hvorledes blev det danske Mindretal behand-
let? Herom og om det danske Mindretals Liv i Sydslesvig
skal der i Hovedtræk berettes i denne lille Redegørelse.

For at man kan danne sig et Billede af Baggrunden for
Udviklingen i Sydslesvig siden 1920, vil det dog være nød-
vendigt først at give en Oversigt over

Den tyske partipolitiske Udvikling 1920—1945.

Efter 1920 var der Nød og Knaphed i Sydslesvig som
overalt i Tyskland, og værre blev det ved Inflationen, der

endte med det tyske Pengevæsens Sammenbrud. Derefter gik det langsomt fremad; men i Flensborg, som ved den nye Grænsedragning havde mistet en stor Del af sit Opland, var alt Stilstand. I denne Periode stod den politiske Strid mellem Socialdemokraterne og de borgerlige Mellempartier. Medens Socialdemokraterne, som iøvrigt en sjælden Gang kunde vise Tegn paa Venlighed overfor det danske Mindretal, stod stærkt i Flensborg By og navnlig i Egernførde Amt med de mange Herregaarde, havde de borgerlige Partier Flertal i de øvrige Landbrugsamter, Sydtønder, Gottorp, Husum-Ejdersted og Flensborg, især ved Valget i 1924.

I 1930 kom den store Landbrugskrise, der ramte haardt i Sydslesvig, som ogsaa blev hærget af voldsomme Mund- og Klovsygeepidemier. Landmændene var derfor et forholdsvis let Bytte for den nazistiske Agitation, der netop paa den Tid satte voldsomt ind med Løfter om at knuse Renteaaget o. l. I Krisens Kølvand fulgte en enorm Arbejdsløshed, der gav Yderpartierne, Nationalsocialister og Kommuniste yderligere Medbør. Allerede ved Rigsdagsvalget i 1930 fik Nationalsocialisterne stærk Tilslutning i Sydslesvig, og Fremgangen kulminerede ved det sidste egentlige Valg i Marts 1933, efter at Hitler var blevet Rigskansler. Højest naaede Nazisternes Stemmetail i Sydtønder Amt (73 %), medens de i Flensborg By kun fik 47 %.

Med Nazismens Sejr endte den voldsomme politiske og sociale Strid, som havde raset i 2—3 Aar, simpelthen, fordi al Uro nu blev holdt haardt nede. Det saa ud, som om Tyskland nu begyndte at arbejde sig ud af det økonomiske Uføre. Projekter blev sat i Værk, Arbejdsløsheden forsvandt, Pengene kom i Omløb. I Sydslesvig gav dette sig f. Eks. Udslag i store Landvindingsarbejder i Marsken, Opførelse af smaa Arbejderhuse omkring Byerne, Forsøg paa Oliepumpning osv. Alt dette fik Folk til at tro, at Tusindaarsriget var ved at blive til. Overalt i Tyskland kunde man høre den tilfredse Ytring, at »Hitler har bragt os Ro og Orden«.

Dog viste der sig snart Skyggesider ved det nazistiske Styre. De nye Magthavere satte sig brutalt paa alle Pladser af nogen Betydning. De trængte ind i alle Samfundets Led. Det kolossale Partiapparat har i sig selv sammen med de store Militærindkaldelser været stærkt medvirkende til at bringe Arbejdsløsheden ned. Partiets Indblanding mærkedes ikke blot i alle politiske og faglige Organisationer, men gjorde sig ogsaa gældende i Industrien, Handelen og Landbruget. Bønderne opdagede, at Arvegaardsloven ikke blot var til Fordel for dem. I en ubehagelig »Kredsbondefører«s Haand kunde den være et meget haardt Vaaben mod dem, der ikke var rigtig med paa »den nye Orden«.

Nazisternes brutale Fremfærd overfor anderledes tænkende blev snart tydelig. Begreberne »Gestapo« og »Koncentrationslejre« blev Skræmmebilleder for enhver Borger. Nazismen søgte at holde Kontrol med hver Familie, hver Person. Børnene blev gennem Hitlerungdommen ofte gjort fremmede for Forældrene og i visse Tilfælde endog bragt til at angive dem. Jødeforfølgelserne, som ogsaa gik ud over den lille Jødekoloni i Frederikstad og de faa for Størstedelen agtede Jøder i Flensborg, aabnede Øjnene paa en Del Sydslesvigere. Og samtidig blev det mere og mere klart, at Hitler stilede mod en Krig. Arbejds- og Militærtjeneste lagde Beslag paa flere Aar af de unge Mænds Levetid, og Skatterne voksede for at skaffe Dækning til de store Rustninger. I Sydslesvig blev der lavet store Befæstninger paa Sild, Flyvepladser ved Flensborg, Slesvig, Husum, Tønning og Holtenau, og nye Kaserner groede op og fyldte Landsdelen med Militær. Allerede før Krigen blev visse Varer rationeret.

Alt dette avlede Modvilje og Utilfredshed, men ud fra Erfaringerne ved Afstemningen i 1920 har man jo Lov at gætte sig til, hvorledes det store Antal Ja-Stemmer ved Hitler-Afstemningerne opstod.

Krigsudbruddet i 1939 medførte en yderligere Skærpelse

af Situationen. Efter at vi nu i en Aarrække ogsaa i Danmark har levet under tysk Styre, kan vi maaske danne os en svag Forestilling om det Tryk, der hviler over Sydslesvig, hvor alle Mændene oven i Købet har maattet deltage i Altskernes og Nazisternes Krig.

Paa denne Baggrund maa den nationale Udvikling i Sydslesvig siden 1920 bedømmes.

Tyske Udtalelser om Grænsen.

»Den nye Grænse, der paa Grundlag af Versailles-Traktaten er paatvunget Nordgrænselandet paa en Maade, som er en Haan mod al Retfærdighed«, »her er slaet Tyskheden og den tyske Karakter dybe Saar«, »Tyske Brødre er mod deres Vilje og til Trods for deres Protest revet fra Moderlandet.«

Disse Udtalelser stammer ikke, som man maaske skulde tro, fra en af de senere Aars stærke tyske Taler, nej, de er fremsat under den tyske Republiks første socialdemokratiske Rigspræsident Fr. Eberts Besøg i Flensborg i 1922 og for de to sidstes Vedkommende endda af ham selv samtidig med, at han lovede daadkræftig Hjælp i Kampen for Tyskheden paa tysk Grund.

Igennem alle Aarene siden Afstemningen i 1920 er der ved det ene Møde efter det andet af de mest officielle Talere og daglig i de tyske Aviser fremsat stærke Angreb paa Danmark. Man talte om: »Voldsgrænsen«, »det, som man har stjaalet fra Tyskland«, »Danmark har vundet Nordslesvig ikke paa Grundlag af en indre Ret, men ved brutal Undertrykkelse af den tyske Folkevilje i Nordslesvig. Dagen vil komme . . .«, »Ogsaa det (Nordgrænselandet) har ved en uretfærdig Metode med Hensyn til Selvbestemmelses-

retten maattet afstaa en stor og værdifuld Del af sit Land og sin Befolkning«, »Eders Middel er Befrielseskrigen, eders Maal et frit Nordslesvig, et udelt Slesvig-Holsten, et enigt og frit Tyskland fra Maas til Memel, fra Etsch til Kongeaa«, »Forsmædelser ved det danske Fremmedherredømme over Nordslesvig«, »den paatvungne Grænse«, »Pak jer ud af slesvigsk Land, af tysk Nordslesvig«, »Danskerne er som en Sjal og Ligrøver styrtet over den fældede tyske Kæmpe og har frarøvet ham et Stykke kærnetysk Land, — hvad de har fravristet os, skal blive tysk igen til Kongeaaen«, og saaledes kunde man blive ved med det ene Citat efter det andet.

Det vilde derimod sikkert blive vanskeligt at finde Eksempler paa tysk Anerkendelse af det Maadehold, Danmark viste i 1920. En Anerkendelse af Grænsen eller af den gode Behandling, det tyske Mindretal i Nordslesvig har faaet lige siden Genforeningen, har man sjældent hørt om. Det Indtryk befæster sig da mere og mere, at Reaktionen i Tyskland ikke kunde være blevet meget stærkere og Uforsonligheden og Hadet mod Danmark blandt Grænselandets førende Personligheder ikke have været meget større, om Danmark havde vist mindre politisk »Klogskab«, men større Hjertelag og Karakterstyrke og havde taget imod et større Stykke af Slesvig eller maaske endog hele det i 1864 afstaaede Landomraade.

Naar selve den socialdemokratiske tyske Rigspræsident, udgaaet af Folket, efter at Førkrigstidens tyske Storrumspolitik var slaaet fejl, offentligt kunde love Tyskheden i Grænselandet Hjælp mod Danskerne med Ord af den anførte Slags, kan det vel ikke undre, at Myndighederne i Grænselandet havde den Opfattelse, at det gjaldt om paa alle Maader og Omraader at søge at slaa det danske Mindretal ned eller lægge det Hindringer i Vejen.

Officielt var Tyskland naturligvis blandt andet af Hensyn til sine egne Mindretal udenfor Rigets Grænser nødt til

at give Mindretallene i Tyskland en nogenlunde pæn Behandling, men som vi skal se, har den gode Vilje ingenlunde ligget bagved.

Tilbageblik til Tiden mellem 1864 og 1920.

Wiener-Fredstraktaten af 1866 holdt i en Aarrække Modet oppe hos den danske Befolkning i Slesvig ved sit Løfte om, at »Befolkningen i de nordlige Distrikter af Slesvig skal afstaas til Danmark, naar de ved fri Afstemning tilkendegiver Ønsket om at blive forenet med Danmark«.

Efter at Tyskland i 1878 ophævede dette Løfte, saa det galt ud for den danske Del af Befolkningen. Store tyske Tilflytninger, allehaande Forfølgelser, Lukning af danske Skoler og dansk Kirke o. m. a. medførte, at Danskerne snart kom i Mindretal i Mellem- og Sydslesvig. Mange Danske udvandrede, en fast Kerne forblev Dansk, men langt de fleste opgav ethvert Haab om nogensinde at komme tilbage til Danmark og blev af Hensyn til deres politiske og økonomiske Fremtid efterhaanden Tyske.

Imod hele denne Udvikling i Sydslesvig kæmpedes der maalbevidst næsten kun af Flensborg Avis. Dog hentede de Danske i Flensborg og Omegn stor Fortrøstning af deres Samarbejde med Nordslesvigerne, der igennem hele Udlændighedens Periode holdt fast ved deres Danskhed, naar bortses fra Byerne, der laa mere udsat for tysk Indvandring og Embedsmændenes Indflydelse. Men noget større og maalbevidst Arbejde til Danskhedens Bevarelse fandtes ikke i Sydslesvig.

Da derfor Tysklands Sammenbrud i 1918 pludselig aabnede en Mulighed for, at Slesvig kunde komme tilbage til Danmark, stod Danskerne i Sydslesvig næsten helt uforberedt. Der fandtes adskillige danske Foreninger, nærmest af selskabelig og faglig Art og hovedsagelig i Flensborg (en

Foredragsforening talte saaledes langt over 1000 Medlemmer), men de store nordslesvigske Foreninger var ikke særlig udbredte i Sydslesvig.

I halvandet Aar opretholdt de Danske i Sydslesvig imidlertid Haabet om at komme tilbage til Danmark. De kastede sig sammen med gode Landsmænd Nord fra ud i Arbejdet for at oplyse vildledte Folkefæller om deres virkelige Afstamning, indsamlede Petitioner med Tusinder af Underskrifter fra Danske over hele Sydslesvig og fandt Tegn til dansk Liv paa Steder, hvor man forlængst troede det uddøet.

Dog forgæves. Den danske Regerings Vægning ved at tage gammelt dansk Land tilbage, støttet af en Del af Nordslesvigs førende Mænd, slog Benene bort under det Arbejde, der var gjort i Sydslesvig. Naar Danmark alligevel ikke vilde have Landet, udsatte man sig jo for alt muligt fra tysk Side ved at slutte sig til Danskerne! Den Stemning, der var blevet vakt, slog om, og den Massepsykose, som Tyskerne i sidste Øjeblik fik rejst ved Hjælp af de mange Tusinde tilrejsende Syd fra, der havde faaet Stemmeret, blot fordi deres Forældre som Tjenestemænd, Militærpersoner, Markedsrejsende eller lignende havde opholdt sig i Slesvig, da de blev født, satte Kronen paa Værket og har sikkert ved Siden af Trusler og Løfter (man bebudede saaledes Lukning af Flensborgs største Virksomheder, hvis Flensborg blev Dansk og Oprettelse af nye Institutioner, herunder en Frihavn, hvis Flensborg stemte Tysk), bidraget ikke saa lidt til, at det danske Stemmetal i 2. Zone ikke naaede højere op end ca. 20 %.

Tiden efter 1920.

Resultatet af Afstemningen den 14. Marts 1920 var et meget tungt Slag for de danske Sydslesvigere og især for de

næsten 9000, der havde stemt for Danmark i Flensborg. Den tidligere Forbindelse med de stoute, selvbevidste nord-slesvigske Landmænd var afbrudt. Den tyske Pøbel rasede i Flensborgs Gader mod alt, hvad der var Dansk. Haabet om nogensinde mere at komme til Danmark var bristet. Forude øjnede man kun Haan og Forfølgelser for sin Danskhed.

Er der da noget at sige til, at mange efter denne Ydmygelse udvandrede, og at adskillige gav efter for Fristelsen til at søge Tryghed i Tyskernes Rækker? Det er ikke muligt nøjagtigt at opgive Tallet paa de Sydslesvigere, der efterhaanden forlod deres Hjemstavn for at drage Nord paa eller over Havene efter Afstemningen, men det er givet, at de maa tælles i Tusinder.

Et stort Antal af vore Landsmænd stod dog fast og tog den store Beslutning at blive og forsvare deres Ret til at være i deres egen Hjemstavn. De vilde ikke svigte, de fattede Mod og begyndte et folkeligt nationalt Arbejde, som maaske nok til Dels har savnet andre Nationers nationale Beruselse og Ildhu, men aldrig den dybe, varme Kærlighed til Danmark, og paa en Grund, der var blevet stærkt forsonet, er det lykkedes at genopbygge et stærkt dansk Folkeliv i Sydslesvig, der er et talende Vidnesbyrd om vort Folks Livskraft.

De gamle Foreninger fik nyt Liv, og nye blev oprettet, saaledes at der i Dag findes Foreninger, der tager sig af enhver Side af Mindretallets kulturelle og økonomiske Liv.

Sydslesvigernes danske Foreninger.

I Juni 1920 oprettedes i Flensborg »Den slesvigske Forening«, der ret hurtigt erhvervede en saadan Position, at det at høre til det danske Mindretal gennemgaaende blev

ensbetydende med at være Medlem af Den slesvigske Forening. Et Par Maaneder efter Foreningens Stiftelse talte den 3400 Medlemmer, to Maaneder senere 4700 og naaede i 1923 5633 Medlemmer. Senere oprettedes tilsvarende Foreninger for Landdistrikterne (i 1923 ca. 1500 Medlemmer), for Gottorp Amt (i 1923 ca. 1000 Medlemmer), for Ejdersted (i 1923 ca. 80 Medlemmer), samt Den frisisk-slesvigske Forening (i 1923 ca. 1000 Medlemmer). I 1923 talte disse danske Foreninger ialt omkring 9000 Medlemmer, hvilket, da de kun optager voksne Medlemmer, skulde svare til et Mindretal paa henved 20.000 Personer.

Fremgangen standsedes i 1923—24 ved en haardhændet og konsekvent tysk Voldspolitik, og Foreningernes Medlemstal er ogsaa i de senere Aar gaaet en Del tilbage, saaledes at det nu kun andrager mellem 2—3000, hvilket turde skyldes det Tryk, de mindre bemidlede Medlemmer har været udsat for fra Myndigheders og Foresattes Side. Utallige er de Tilfælde, der er kommet til Foreningens Kendskab, om Trusler og Løkkemidler anvendt overfor Foreningens Medlemmer, der enten var afhængige af tyske Arbejdsgivere eller trængte til Hjælp fra det offentlige. Der har endog været Eksempler paa, at Medlemmer er kommet og har bedt om at blive slettet for ikke at miste deres Stillinger, men har tilføjet »Vort Sindelag kan de ikke tage fra os».

Foruden denne store Forening fortsatte i Flensborg en Række gamle Foreninger og oprettedes en Del nye. Af gamle Foreninger bør omtales St. Knuds Gilde, hvis paa Dansk skrevne Skraa stammer fra før Aar 1200, Borgerforeningen, stiftet i 1835, der endnu den Dag i Dag er stolt over at have haft Kong Christian VIII og Kong Frederik VII som Gæster, »Ydun«, stiftet i 1877, og Landboforeningen for Flensborg og Omegn, stiftet i 1865. Af nyere Foreninger bør foruden Den slesvigske Forening nævnes Dansk Skoleforening for Flensborg og Omegn, »Den danske Menighed«, Dansk Biblioteksforening, Flensborg Sygeplejeforening, Gamles

Værn, Flensborg Husmoderforening, Flensborg Haandværkerforening, Slesvigsk Kreditforening, Flensborg Ungdomsforening og en Række andre Ungdomsforeninger, herunder Elevforeninger, Idrætsforeninger og Spejderkorps, Sangforeningen »Sønderjylland« og Foreningen »Odin«, der samler de danske Statsborgere i Flensborg. Udenfor Flensborg er der oprettet en Del Foreninger af lignende Art, saaledes Dansk Skoleforening for Sydslesvig (de sydlige Egne), Den slesvigske Kvindeforening og en Række Ungdomsforeninger og Spejdertroppe, bl. a. i Slesvig og Tønning.

En Fællesrepræsentation for alle danske Foreninger i Sydslesvig har sørget for at holde den fornødne Føling mellem Foreningerne, og i 1939 oprettedes »Fællesraadet«, der er sammensat af Repræsentanter for de vigtigste danske Foreninger og Institutioner i Sydslesvig.

Generalsekretariatet i Flensborg.

Det danske Mindretals Anliggender overfor Myndighederne varetages for en stor Del af det danske Generalsekretariat, oprettet i 1927 med Sæde i Forsamlingsbygningen »Flensborghus«. Generalsekretariatet har utallige Gange haft Anledning til at gribe ind overfor Privatpersoners og Myndigheders Forsøg paa at genere Danske eller ramme dem økonomisk ved Afskedigelser, Boykot, Fratagelse af Friboliger, Nægtelse af Understøttelse af alle Arter; Nægtelse af Lærepladser, Trusler om Afskedigelse af Embedsmænd og andre, Nægtelse af Jordtildeling til Husmænd, Tvangsforflytning Syd paa af danske Arbejdere, hvorved bl. a. Skolernes Børnetal nedsattes osv. Ofte har det været vanskeligt at faa en Protest taget til Følge og navnlig at faa Overgreb paatalt fra højere Sted; men i nogle Tilfælde har det været muligt at finde Forstaaelse hos de højere Instanser, hvor de lavere svigtede.

Generalsekretariatet har bl. a. udført et stort Arbejde ved Tilrettelæggelsen af Mindretallets Deltagelse i de forskellige Valg, der har været afholdt i Tyskland til Rigsdag, Landdag, Kreds dag og Byraad.

Det samlede danske Stemmetal Syd for Grænsen naaede højest i 1924 med 7.935. Ved Byraadsvalget i Flensborg i 1924 valgtes med 4569 Stemmer 7 danske Byraadsmedlemmer og 1 Raadmand af ialt 45, og lige siden har Mindretallet været repræsenteret i Byraadet. I Begyndelsen var Stemningen mod den danske Byraadsgruppe fjendtlig; men Gruppen forstod snart at gøre sig gældende, og Forholdet bedredes efterhaanden saa meget, at den kunde bidrage til Byens Udvikling ved en Række gode Forslag.

I Flensborg Kreds dag (Amtsraad) sad fra 1921 til 1933 1 Dansker (1924: 917 Stemmer), i Sydtønder Kreds dag fra 1925 1 Dansker = orienteret Friser, (1933: 533 Stemmer) og i Slesvig Kreds dag fra 1925 2 Danske (paa 1209 Stemmer) og fra 1929 1 Dansker. Ogsaa i en Række Sogneraad paa Landet blev Mindretallet repræsenteret.

De danske Skoler.

Et af de Spørgsmaal, der har ligget det danske Mindretal i Sydslesvig mest paa Sinde, og som har mødt de største Vanskeligheder hos Myndighederne, er Skolespørgsmaalet.

Allerede under den allierede Besættelse i 1920 var danske Børn Gang paa Gang blevet forulempet i de tyske Skoler ikke blot af deres Kammerater, men ogsaa af Rektorer og Lærere, og det var da ganske naturligt, at de danske Forældre frygtede for, hvad deres Børn vilde blive udsat for, naar Besættelsen hævedes.

Adskillige Forældre tog derfor deres Børn ud af den tyske Skole efter Afstemningen og lod dem undervise privat,

medens de ventede paa, at de tyske Løfter om danske Skoler skulde blive opfyldt.

Mindretallet byggede sine Forhaabninger og Krav paa den nye tysk-republikanske Grundlov af 11. August 1919 (Weimar-Forfatningen), hvis Paragraf 113 lyder:

»Rigets fremmedsprogede Folkedele maa ikke ved Lovgivningen og Forvaltningen hindres i deres frie, folkeejendommelige Udvikling, i Særdeleshed ikke i Brugen af deres Modersmaal ved Undervisningen samt ved den indre Forvaltning og Retsplejen»,

medens Paragraf 147 gav Lovhjemmel for Oprettelsen af Privatskoler for Mindretallene, og Paragraf 148 lovede: »Ved Undervisningen i offentlige Skoler skal der tages Hensyn til, at anderledes tænkendes Følelser ikke saares.»

Fra tysk Side blev der efter Afstemningen gjort Skridt til at oprette en dansksproget Kommuneskole i Flensborg, men det viste sig ret hurtigt, at Meningen snarere var at hindre Forældrene i at anmelde deres Børn eller i hvert Fald i at faa dem antaget.

Den første Meddelelse fra Byraadet om Oprettelse af dansk Skole lød:

»Byraadet har paatænkt i Henhold til Rigsforfatningens Artikel 113 vedrørende de Rettigheder, der tilkommer de folkelige Mindretal, at oprette en kommunal Borgerskole med dansk Undervisningssprog. Forældre, der ønsker at sende deres Børn i denne Skole, opfordres til inden 15. April at anmelde dem hos Skolelærerne i deres Distrikt (Overlærerne). Kun Børn, som har dansk Modersmaal, og som for Tiden besøger Borgerskolen eller nu bliver skolepligtige, kommer i Betragtning.

Flensborg, den 28. Marts 1920.

Magistraten, Skoleafdelingen».

De første Dages Anmeldelser til dansk Skole skal have ligget omkring 1000; men fra dansk Side var man naturlig-

vis ikke tilfreds med Betingelsen, at kun Børn, som har dansk Modersmaal, kunde komme i Betragtning, thi hvorledes skulde de kunne beherske Dansk, naar den sidste danske Skole i Flensborg var blevet forbudt i 1875, og mange danske Forældre ikke havde turdet tale dansk med deres Børn af Frygt for at miste deres Arbejde eller blive forfulgt paa anden Maade.

Efter at Mindretallet havde forhandlet med den tyske Skoleraad, udsendte Byraadet derefter en ny Opfordring, hvori det hed, at det stod Forældrene fuldstændig frit, om de vilde lade deres Børn besøge den danske eller den tyske Skole.

Uanset Trusler og Uvillighed til at udlevere Anmeldelseskemaer og Forfølgelse af de Elever, der bad om Skemaer, meldtes der over 800 Børn. En Lærerkommission gav sig nu trods Byraadets Udtalelse til at sigte Børnene og ansaa kun 239 for tilstrækkeligt hjemme i Dansk til at komme i dansk Skole, og mange Børn kom grædende hjem og fortalte, at de ikke maatte komme i dansk Skole. Ja, der er endog Eksempler paa, at Børn er blevet afvist, medens deres Søkende er blevet antaget.

Forældrene protesterede gennem Dansk Skoleforening, anmodede om Optagelse af Børnene og om at faa en Skole i den nordlige og een i den sydlige Del af Byen. Da Skolen endelig aabnedes med tysksindede og tysk uddannede Lærere (med Undtagelse af 1 dansksindet) og kun de 239 Elever, havde man valgt en af Byens elendigste Skolebygninger i Byens nordligste Udkant paa Skift med tyske Børn. Mange af Børnene fik herved mellem en halv og en hel Times Gang til Skolen.

Dette tilfredsstillede naturligvis ikke de danske Forældre, og der blev Gang paa Gang rettet Henvendelse helt op til de øverste tyske Myndigheder om Oprettelse af flere Skoler haade i Flensborg og Landdistrikterne og senere om Ansættelse af danske Lærere ved Kommuneskolen, men Svarene

var, naar der overhovedet blev svaret, i lang Tid henholdende, og der skete intet.

Fra privat tysk Side arbejdedes der ihærdigt imod de danske Bestræbelser, saaledes formulerede den præjsiske Lærerforenings Bestyrelse et Krav om, at Myndighederne ikke blot burde se paa de anmeldte Børns Sprogkundskaber, men ogsaa undersøge og bedømme, om Forældrene var danske.

Først efter aarelange Forhandlinger blev nogle dansk-sindede Lærere ansat ved den danske Kommuneskole i Flensborg i Begyndelsen af Trediverne.

Fra Oktober 1920 var ca. 100 Børn blevet undervist i en privat dansk Realskole i et lille Hus, kaldet »Hjemmet« i Flensborg under ganske utidssvarende Forhold. I 1922 blev der af den danske Rigsdag bevilget et Beløb til Bygning af »Duborg-Skolen«, og denne Skole har siden været en af de vægtigste danske Kulturspredere i Sydslesvig. Dens Elevtal har skiftet en Del, har andraget omkring 400, men ligger nu under 200, medens Kommuneskolen, der nu har faaet danske Lærere, og hvortil Adgangen i de senere Aar har været fri, som Følge af Forholdene i de senere Aar er kommet ned paa et lignende Antal.

Ogsaa Duborg-Skolen har været udsat for lidt af hvert med Hensyn til Genvordigheder med Myndigheder og private. I længere Tid vilde man bestemme, hvem der maatte optages i Skolen, saaledes afholdt Myndighederne i 1924 en Prøve med 94 Elever, som Duborg-Skolen allerede havde optaget efter Prøve, og gav kun Tilladelse til Optagelse af de 27.

Paa Grund af Pladsmangel i »Hjemmet« og senere i Duborg-Skolen oprettedes en smukt indrettet dansk Privatskole-Afdeling i den saakaldte »Tivoli«-Bygning, der ligger i frie, sunde Omgivelser. Den var Resultatet af et Utal af Forhandlinger med Myndighederne, der hverken vilde give de danske Forældre en Kommuneskole til i Byens sydlige

Del (hvad der ligefrem førte til Skolestrejke), eller give dem Lov til at oprette en privat Mellemskole ved Siden af Duborg-Skolen. Efter en kort Levetid krævedes Afdelingen lukket; man ønskede kun een dansk Privatskole i Byen.

Udenfor Flensborg stilledes der allerede i 1920 Krav om Oprettelse af danske Skoler, bl. a. til 77 Børn i Klus og 70 i Harreslev, men trods stadige Henvendelser varede det 6 Aar, før der udstedtes en Forordning, der tillod Indrettelse af private danske Skoler til mindst 10 skolepligtige Børn og hjemlede Ret til offentlige danske Skoler, hvor der anmeldtes mindst 24 Børn i et Distrikt. Samtidig begrænsede man imidlertid Mindretallet ved at kræve, at der skulde gøres Rede for Afstammingsforholdet, og det varede endnu længere, før Forældrene frit kunde afgøre, i hvilken Skole deres Børn skulde gaa.

Ikke blot Eleverne i de danske Skoler paa Landet og deres Forældre blev forulempet, nej, Gang paa Gang blev ogsaa Lærerne generet. Der blev kastet Sten efter dem og gennem deres og Skolernes Ruder, de blev væltet af Cyklerne og slaaet, der blev ofte raabt efter dem og spyttet efter dem, og flere Steder hidsede tyske Lærere deres Elever op mod dem og deres Arbejde.

Kravet om danske Skoler rejstes dog stadig nye Steder, og selvom der var mange Vanskeligheder at overvinde for hver ny Skole, og en enkelt Skole igen har maattet nedlægges, findes der dog nu danske Skoler følgende Steder udenfor Flensborg: Tarup, Jaruplund, Langbjerg, Harreslevmark, Ladelund, Slesvig og Tønning. Desuden er der efterhaanden oprettet et Antal danske Børnehaver. Tallet af Børn i Skolerne og Børnehaverne naaede i 1936 sit hidtidige Højdepunkt med ialt 1200. Siden er der tabt meget paa Grund af det voldsomme tyske Tryk.

Kirken.

Fra 1869 afholdtes der i Flensborg kun Gudstjenester paa dansk i den saakaldte »danske Kirke«, Helligaandskirken, men ved en Præst, der havde sin Hovedgerning ved en tysk Sognekirke.

Efter 1900 holdtes der kun danske Gudstjenester hveranden Søndag, selvom 2000 danske Flensborgere gentagne Gange anmodede om hyppigere Gudstjenester. Det lykkedes dog Kirkeligt Samfund for Flensborg og Omegn, der blev oprettet i 1905, ved Hjælp af Præster fra Nordslesvig at imødekomme en Del af Ønskerne.

Efter Afstemningen henvendte Samfundet sig til Konsistoriet i Kiel for at faa dannet en særlig dansk Menighed i Sydslesvig. Da det imidlertid hurtigt viste sig, at der ikke var større Udsigt til at opnaa et Resultat, oprettedes i Maj 1921 »Den danske Menighed i Flensborg«, hvem det ved Støtte fra Dansk Kirke i Udlandet lykkedes at opretholde et vaagent kirkeligt Liv i Sydslesvig, og hvis Menighedspleje har bidraget til at lindre mange Landsmænds Nød.

Selvom Flensborg havde 5 meget store Sognekirker (foruden en Del mindre), der var yderst slet besøgt, kunde den tyske Menighed ikke undvære den »danske Kirke«, Helligaandskirken. Denne var, da det danske Mindretal var gaaet over til at besøge den af Dansk Kirke i Udlandet oprettede Kirkesal »Ansgar«, hvor hver Søndag to danske Præster prædikede, blevet lukket af de tyske Myndigheder i 1923 efter 340 Aars Gudstjeneste paa Dansk og stod nu som Reservekirke, men blev aldrig brugt. Først efter mange Henvendelser lykkedes det i 1926 at faa Lov til at leje Kirken til Brug for den danske Menighed. Selvom Helligaandskirken ved mange Lejligheder er for lille til at rumme den danske Menighed, var det dog et Fremskridt, der vakte stor Tifredshed, da man kunde forlade »Ansgar«, der var altfor lille til sit Formaal.

I Landdistrikterne var det i mange Aar umuligt at faa Lov til at holde dansk Gudstjeneste i Kirkerne, men fra 1933 er der dog efter aarelange Ansøgninger blevet holdt danske Gudstjenester i Adelby Kirke, medens Gudstjenesterne andre Steder har maattet holdes dels i Privathjem, dels i Skolerne. Regelmæssige danske Gudstjenester holdes nu en Række Steder udenfor Flensborg.

Heller ikke paa det kirkelige Omraade har det skortet paa Vanskeligheder med Myndigheder og private. Det vilde føre for vidt at komme nærmere ind paa disse, men for at give et lille Billede af, hvor smaalige Modstanderne var, skal her anføres et Par Eksempler:

Konsistoriet i Kiel havde forlangt en Udtalelse fra en Præst, der i 1922 havde foretaget en Barnedaab paa Dansk i Gundelsby Sogn i Angel; det forlød, at man samtidig havde forbudt Præsten oftere at holde Daabstaler paa Dansk. Præsten benægtede i et Indlæg, at Konsistoriet havde udstedt et saadant Forbud, men beklagede, at han havde foretaget den danske Daab, og lovede ikke oftere at gøre sligt, naar han fik Mistanke om, at Forældrene var dansksindede.

I 1923 rettede Schleswiger Nachrichten en Forespørgsel til Rigsregeringen om, hvad den vilde foretage sig imod, at der havde været dansk Gudstjeneste i »Slesvighus«, og at en dansk Præst fra Flensborg havde døbt et Barn paa Dansk. Provstisynoden godkendte en lang Resolution mod den danske Præst, der havde holdt Gudstjeneste og døbt et Barn paa Dansk i Slesvig By.

Den danske Presse i Sydslesvig.

I 1869 grundlagdes Flensborg Avis. Utrætteligt har de Mænd, der har ledet Avisen, udført deres Arbejde i den danske Sags Tjeneste, og det kan vist trygt siges, at Flensborg Avis har Hovedæren for, at der den Dag i Dag findes

et livskraftigt dansk Mindretal Syd for Grænsen. Men nemt har dette Arbejde ikke været. De tyske Myndigheder har ved alle Midler, lige fra Forbud til Fængsling af Redaktørerne forsøgt at komme Bladet til Livs. Det har dog altid taget Opgaven op paany, stadig svarende til Danskhedens Tarv, under alle Forhold af yderste Evne tjenende det, der var Hjertesagen.

Fra Redaktør Jens Jessens Død i 1906 til 1940 lededes Flensborg Avis af Redaktør Ernst Christiansen, der efter 1920 satte »Front og Bro« som Løsen for sit Arbejde. Utrætteligt talte han Danmarks Sag for sine Landsmænd, manede til Alvor og Samling og paatalte Uret. Dette kostede ham til sidst hans Stilling. En af de første danske Mænd, der paa tysk Forlangende maatte opgive deres Stilling efter 9. April 1940, var Redaktør Christiansen. I Juli 1940 meddeltes det kort, at han var traadt tilbage. Kravet om, at han ikke længere maatte vise sig paa den Avis, hvor han, til Trods for, at han kun var 62 Aar gammel havde arbejdet i 48 Aar, og som han havde ledet i 34 Aar, tog han sig meget nær; og han døde et halvt Aar efter.

Avisen ledes nu af Redaktør L. P. Christensen, der havde været Bladets Redaktionssekretær helt siden Jessens Død i 1906.

Da Hovedparten af Befolkningen i Sydslesvig efterhaanden var blevet tysktalende, ansaa man det i 1920 for paa-krævet at bringe dansk Oplysning paa Tysk (hvad allerede Redaktør Jessen havde gjort Forsøg paa), og man erhvervede derfor et tyskskrevet Blad »Flensburger Norddeutsche Zeitung«, som senere omdøbtes til »Neue Flensburger Zeitung«, og som lededes af Redaktørerne J. Bogensee og J. Kronika. Man mindes endnu tydeligt, hvad der blev foretaget mod dette Blad. Den samlede tyske Presse rasede til Stadighed imod det, der anlagdes Sag mod Redaktionen for de mindste Bagateller, der dannedes Foreninger til Forhindre- ring af, at der abonneredes paa Bladet, Postbude afviste Be-

stillinger eller undlod at uddele Bladet, Annoncørerne modtog Truselsbreve, Bladkoner og Abonnenter truedes paa alle Maader.

Allerede før »Flensburger Norddeutsche Zeitung« kom paa danske Hænder, var dets Abonnementspris lavere end de andre Blades i Flensborg, og dette Forhold bibeholdtes af de danske Udgivere. Dette udløste et sandt Raseri paa tysk Side, og det vil maaske interessere at læse et Uddrag af, hvad Redaktør Andreas Grau i 1923 skrev om hele dette Spørgsmaal:

»Man har hævdet, at denne Underbyden med Hensyn til Prisen, der altsaa nu er saa godt som udjævnet, ikke var fair i Konkurrencen med de tyske Kolleger. Den var Blade-nes eneste Vaaben under en Kamp, der blev ført med de uværdigste og mest brutale Midler imod dem. De har ikke blot været udsatte for lavtliggende Angreb fra deres tyske Kollegers Side, er ikke alene blevet boykottede af Myndighederne med Hensyn til Kundgørelse, de har ikke blot haft Obstruktion fra Postfunktionærer at arbejde imod, saa man til Eksempel har fortalt, at de ikke kunde bestilles mere, har bragt dem en Dag senere end andre Blade, men der har ligefrem været organiseret en Udryddelseskrig imod dem. Det er Aar og Dag siden, den første Forening imod at holde dem dannedes.

Eller hvad mener man om en Politimester, der sendte Betjente rundt for at notere Navnene paa dem, som holdt »Der Schleswiger«? Eller at man truede med Forholdsregler overfor en Jernbanemand, fordi hans Kone var Budkone for Bladet, eller overfor en Toldembdsmand, der holdt Bladet?

I de sidste Maaneder har »Ungbonde-Foreningerne« i Sydslesvig taget sig for at bekæmpe disse Blade. De har indsamlet Millioner (det var under Inflationen) og er gaaet fra Hus til Hus for at tilbyde at betale Forskellen paa disse og de tyske Blades Pris for derved at faa Folk til at afbestille dem, hvilket dog kun undtagelsesvis er lykkedes. Paa et eller andet Kontor i Flensborg sidder der et Menneske, som klipper »Neue Flensburger Zeitung«s Kundgørelser ud, sender dem til de paagældende tyske Firmaer og

opfordrer dem i Patriotismens Navn, undertiden ogsaa med Trusler, til fremtidig at lade være med at annoncere i Bladet. . . .«

Men det lykkedes ikke paa denne Maade at standse Bladet, tværtimod naaede det med Aflæggerne »Der Schleswiger« og »Neue Schleswigsche Zeitung« i 1923 op paa ca. 11.000 Abonnenter.

Nu maatte der kraftigere Midler til, og i November 1923 blev de 3 Blade forbudt af Værnemagten med den Begrundelse, at »de arbejder for Adskillelse af yderligere Omraader af det tyske Rige«. For en Gangs Skyld traadte Størstedelen af den danske Presse klart i Brechen for Mindretallet i Sydslesvig og rejste en Stemning, der vel nok var medvirkende til, at Forbudet omsider ophævedes. Trods alle Protester, Forklaringer og Henvendelser fra dansk Side gik der dog 10 Uger, før Bladene igen fik Lov til at udkomme. Det var imidlertid meget svært at komme i Gang igen. Abonnenterne havde i Mellemtiden vænnet sig til andre Blade, og Annoncørerne vilde eller turde ikke mere avertere, og Forfølgelserne fortsattes. Det blev nødvendigt at omlægge Bladens Organisation. Navnet ændredes til »Der Schleswiger« med J. Kronika som Redaktør, og af Sparehensyn tryktes Bladet fremtidig paa Flensborg Avis' Trykkeri. Selv om det tyske Mindretalsblad i Nordslesvig hele Tiden har faaet de danske officielle Bekendtgørelser, lykkedes det ikke de paa tysk skrevne danske Blade i Sydslesvig at faa en eneste offentlig Meddelelse, selv ikke, da Op-
laget naaede saa højt, at det paa det Tidspunkt ikke blev overgaaet af noget andet Blad i Sydslesvig.

Paa Baggrund af Myndighedernes Indstilling kan det næppe undre, at aabenlys og skjult Forfølgelse fortsatte og endelig i 1937 kulminerede i, at »Der Schleswiger« blev helt forbudt. Reaktionen i Danmark var stærk, men Forbudet opretholdtes. Efter lange Forhandlinger i Berlin lykkedes

det at gennemføre, at »Der Schleswiger« kunde udsendes som Maanedsskrift, og som saadant har det, lige til det i 1944 maatte ophøre i Henhold til Bestemmelserne om den »totale Krigsførelse«, bragt en Serie oplysende Artikler om danske Forhold paa Tysk; men den Del af Befolkningen i Sydslesvig, der ikke havde haft Lejlighed til at lære Dansk, var fra 1937 helt afskaaret fra daglig at følge med i dansk Tankegang.

Biblioteker.

En betydningsfuld Faktor i det danske Arbejde i Sydslesvig har det danske Bibliotek i Flensborghus været. Her har Mindretallet kunnet laane gode, danske Bøger og gøre sig fortrolig med dansk Litteratur. Biblioteket har været flittigt besøgt og har ved Hjælp af sine Afdelinger i Slesvig og Tønning og en Bogbil været i Stand til ogsaa i disse Byer og Landdistrikterne at give Danske Lejlighed til at læse danske Bøger. I 1939 var det samlede Udlaan over 50.000 Bøger.

Grænsekampens Midler.

Den danske Stat har bidraget til at vedligeholde en Del af det danske Mindretals kulturelle Institutioner i Sydslesvig ved Hjælp af Finanslovens aarlige Bevilling »Til Støtte af Dansk Sprog og Kultur i Udlandet« paa Kr. 200.000, og som allerede omtalt har den danske Stat bekostet Opførelsen af Duborg-Skolen i Flensborg. Selvom dette har været en god Hjælp, har den dog været ganske utilstrækkelig til Igangsættelse og Vedligeholdelse af alle Mindretallets Institutioner, som, bortset fra et Tilskud til Skolerne har maatte klare sig uden offentlig tysk Hjælp, selv om de har aflastet

de tilsvarende tyske Institutioner. Den resterende Del af de afholdte Udgifter er foruden af Mindretallet selv og nationale Organisationer som Sønderjysk Skoleforening, Flensborg Samfundet og Foreningen »Danebrog« samt enkelte Privatpersoner i Danmark, afholdt af de sønderjyske Foreninger i Danmark og for en stor Dels Vedkommende administreret af disse Foreningers Fællesraad »Grænseforeningen».

Det har været en Lykke for det danske Mindretal i Sydslesvig, at der i de sønderjyske Foreninger i Danmark har siddet Landsmænd, der ikke har været bange for i en Tid, hvor store Kredse i Danmark nærmest saa ned paa alt Arbejde for Mindretallet, at gøre deres Indsats. Havde større Dele af vort Folk gennem Aarene siden 1920 været sig bevidst, hvilken Betydning det vilde faa senere, at vi havde et betydeligt og godt rustet Mindretal Syd for Grænsen til at opveje det tyske Mindretal i Danmark, og havde ogsaa de ydet deres Bidrag i Tide, havde det danske Mindretal uden Tvivl i Dag staaet betydeligt bedre rustet til at gaa i Gang med de Opgaver, der vil melde sig, naar Krigen er forbi, end det nu gør.

Fra tysk Side har man aldrig tøvet et Øjeblik med at yde al den Støtte, der kunde findes Anvendelse for i Nordslesvig efter Genforeningen, og ogsaa Syd for Grænsen er der blevet ofret store Summer til kulturelle Formaal. Af tyske Organisationer, der virkede i Tiden før 1933 skal nævnes:

»Schleswig-Holsteiner-Bund«, der er den betydeligste af de Organisationer, der har deltaget i »Kampen for Nordmark og mod Danskheden.«

»Velfærds- og Skoleforeningen for Nordslesvig«, der modtager Bidrag bl. a. fra en Række Byraad og Amsraad, har gennemført den saakaldte »Jugendspende für Nordschleswig«, til hvilken Indsamling samtlige Skoleelever i Sydslesvig og Holsten hver Maaned skulde yde et vist Bidrag.

Om »Den Slesvig-Holstenske Bondeforening«s Virke har

dens Sekretær udtalt, at den vil modvirke den fremtrængende Danskhed, og fra denne Forenings Møder stammer en hel Del Grænseflytningsudtalelser og Angreb paa Danmark. Ogsaa »Ungbondeforeningerne« har været meget aktive. »Der skal føres en energisk Kamp mod Danskheden, særlig mod dens paa Tysk skrevne Presse,« har Sammenlutningens Formand udtalt, og de har da ogsaa gjort, hvad de kunde, for at forfølge Danskerne.

En af de Foreninger, der har haft størst Betydning for den tyske Grænsekamp, er »Foreningen for Tyskheden i Udlandet«, om hvilken »Hamburger Fremdenblatt« har udtalt, at den maa anses for den stortyske Tankes Bærer. Ved et Møde, som Foreningens Landsforbund i Slesvig-Holsten afholdt i 1939, og i hvilket deltog Repræsentanter for Partiet, Hæren og Myndighederne, aflagde Landsforbundets Formand, Overborgmester, Dr. Kracht, Flensborg, en Beretning, hvoraf det fremgik, at Organisationen nu omfattede 404 Grupper for Voksne i Slesvig-Holsten. I en Række Amter havde samtlige Skoler sluttet sig til Indsamlingen til Støtte af Tyskheden i Nordslesvig. Endvidere havde en Række Institutioner i Nordslesvig faaet Støtte, navnlig af de af Amterne, Kommunerne og Afdelingerne af »Schleswig-Holsteiner-Bund« oprettede Fadderskaber.

Foruden de nævnte Foreninger har et Utal af store og smaa Foreninger paataget sig et Arbejde for Tyskhedens Styrkelse i Grænseomraadet.

Ogsaa den tyske Presse i Sydslesvig og Holsten har ydet et betydeligt Bidrag til Fortyskningen af Grænselandet. Naar bortses fra den Periode, i hvilken der udkom et tysk-skrevet dansk Blad i Sydslesvig, har Størsteparten af Befolkningen, der enten ikke kunde Dansk eller ikke turde holde et dansk Blad, været henvist til at faa sine Nyheder fra den tyske Presse. Med ganske faa Undtagelser har denne Presse igennem alle Aarene raset imod alt, hvad der var Dansk, og har ved sine stadige, hadske Angreb gjort sit til,

at der i Sydslesvig i Almindelighed hersker stor Uvidenhed og Vrangforestillinger om Tilstandene i Danmark og om Slesvigs Historie.

Overgrebene mod Mindretallet under Weimar-Republikken.

Det vilde føre for vidt i Enkeltheder at omtale alle de Overgreb, det danske Mindretal i Sydslesvig har været udsat for igennem Aarene siden 1920; men for dog at give et Gennemsnitsbillede, skal der her angives en Række Eksempler paa, hvor smaalige vore Modstandere har været i Grænsekampen.

Om Tyskernes Optræden efter Grundlæggelsen af »Den slesvigske Forening for Gottorp Amt« i 1922, skrev Foreningens Formand, Tømrer F. Ilper i 1923:

»Straks begyndte en Angrebskrig imod os i den altyske Presse; foran gik »Schleswiger Nachrichten«, der talte om den Uforskommethed, det var at oprette en dansk Forening i den »gamle tyske By Slesvig«. Man søgte at volde os allehaande Vanskeligheder; men alligevel voksede den nyoprettede Afdeling sig større og større. Man kunde ikke holde Møder, da ingen Gæstgiver risikerede at stille sit Lokale til Raadighed. Bestyrelsen maatte samles privat eller i »Neue Schleswiger Zeitung«s Ekspedition.

Medlemstallet steg i Løbet af kort Tid til 800, hvoraf ca. 100 i Landsbyerne (ved Aarsmødet i 1923 var det yderligere vokset). Foreningen imødekom blandt andet et Ønske om at faa afholdt Sprogkursus i Slesvig. Til at begynde med meldte der sig 150 Børn og 50 voksne, men Antallet skrumpede noget ind igen, idet vore smaa Elever forulempedes paa de forskelligste Maader. Danske Børn maatte skifte Plads i Skolen, og der truedes med Udelukkelse fra den Undervisning i Engelsk eller Fransk, som blev givet til begavede Elever uden for Timeplanen. De maatte høre Skældsord som »Flæskedanskere« og andet mere....

Vi vilde for anden Gang (1922) samles til Julefest med fæl-

les Kaffe bord og havde faaet Løfte om Lokale hos Værten i »Grosser Baumhof«; men næppe havde Altskyerne erfareet noget herom, før de truede og bearbejdede Indehaveren, indtil han maatte tage sit Ord tilbage.

Altskyerne indvarslede til 17. Juli et Folkemøde, paa hvilket man efter en Række Ophidsningstaler dannede et »Arbejdssamfund Nordmark«, der vilde sejle hele vor slesvigske Forening i Sænk ved Boykotning, Afskedigelser, Nægtelse af Hjælp til trængende, Levering af Fricksemplyer af »Schleswiger Nachrichten« og »Volkszeitung« og lignende uværdige Midler. Det vil dog ikke lykkes dem«.

Den 2. Marts 1923 offentliggjordes ved Plakater følgende i Slesvig By:

»Den store kommunale Suppekøkken-Kommission har i sit Møde den 2. Marts vedtaget, at enhver Suppemandtager, som tilhører den saakaldte »slesvigske Forening«, eller hvis Børn gaar i den danske Skole, skal slettes paa den Liste, Suppekøkkenet i Slesvig By fører. Enhver Suppemandtager, der er opført paa Listen, skal inden 17. Marts afgive følgende Erklæring:

Hermed erklærer jeg, at jeg ikke er Medlem af »Den slesvigske Forening for Gottorp Amt«. Jeg erklærer mig rede til, hvis det kan paavises, at jeg har deltaget i Foreningens Foranstaltninger, at betale fem Tusinde Mark

til det kommunale Suppekøkkens Kasse«.

Ved et Møde i Slesvig Bys Teater i Juli 1923 meddeltes det, at man blandt andet vilde anvende følgende Boykottsregler:

»Ingen Tysker maatte betræde en Beværtning, hvor der holdtes danske Aviser; ingen maatte købe hos Medlemmer af Den slesvigske Forening; kun Tyskere maatte sysselsættes som Funktionærer og Arbejdere, og Læsere af danske Aviser skulde navngives«.

Flensborg Bys eneste danske Sagfører, Advokat Chr. Ravn, havde kort før Afstemningen i 1920 sammen med

andre kendte Flensborgere budt den franske Krydser »La Marseillaise« Velkommen til Flensborg og holdt en lille Tale, navnlig rettet til de sønderjyske Krigsfangers Ven, Professor Paul Verrier. Paa Grund heraf suspenderedes Advokat Ravn fra sit Embede som Notar, og 3 Aar efter fra-kendte Retten ham hans Notariat til Trods for, at Generalstatsadvokaten kun havde krævet en Bøde og en Irette-sættelse. Ravn appellerede denne Dom ved flere Instanser, men den blev overalt stadfæstet. Dette var Slutstenen paa en lang Række Forfølgelser af Advokat Ravn, lige siden han kort efter Aarhundredskiftet havde nedsat sig som Sag-fører, og det varede mange Aar, før han atter fik Lov til at virke som Notar.

En Begivenhed, som maaske kan have en vis aktuel Inter-esse, fandt Sted i 1923. »Dybbøl-Posten« fremkom den 8. Marts med et Rygte om, at der i visse Kredse arbejdedes for Oprettelsen af en »Kanalstat«. Dagen efter satte »Hejmdal« i Aabenraa disse Planer i Forbindelse med Personer, som stod den danske Bevægelse i Sydslesvig nær. Resultatet udeblev ikke. Det tyske Politi foretog Husundersøgelser og Arrestationer i Flensborg og det øvrige Sydslesvig hos kendte danske Mænd og Institutioner, dog uden at der blev fundet noget som helst.

Mindretallets Stilling efter 1933.

Harde Mindretallets Forhold ikke været gode før 1933, saa blev de nu endnu daarligere. Ganske vist anerkendte den nye Stat Mindretallets Eksistens og gav det i det store og Hele formel Frihed til at fortsætte sit nationale Liv; men Staten greb fra nu af ind paa saa mange af Livets Omraa-der, at det ikke kunde undgaas, at det maatte gaa ud over Mindretallets Medlemmer, og Forfølgelserne fra underord-nede Myndigheders og Enkeltpersoners Side fortsattes som

tidligere uden Hensyn til de fra højeste Sted givne Løfter.

Nationalsocialismen gik sin Sejrsgang over Tyskland, alle andre Partier gik under, og Danskerne i Sydslesvig saa sig stillet overfor een sluttet tysk Front, der udøvede en dragende Magt paa Ungdommen og ogsaa tiltrak adskillige af Mindretallets Unge. Den danske Sag var vanskeligere stillet end nogensinde og kunde synes haabløs, og det er ikke mærkeligt, at mange faldt fra under det voldsomme tyske Pres i denne Periode. Embedsmænd i lavere Stillinger og tyske Organisationer af forskellig Art i skøn Forening med den opfanatiserede Del af den tyske Befolkning forsøgte ikke alene at fortrædige og haane de Danske, men ved en økonomisk og selskabelig Boykotning at begrænse Danskhedens naturlige Vækst. Dette viste sig ikke mindst i Tønning. Her blev der udgivet Parole om, at Medlemmer af danske Foreninger ikke maatte beskæftiges; talrige danske Arbejdere og Haandværkere fik deres øjeblikkelige Afskedigelse med den skriftlige Begrundelse, at de tilhørte det danske Mindretal. En Enke, der i længere Tid havde været Rengøringskone hos Tønnings Postmester, modtog et aabent Brevkort med den korte Meddelelse, at da han havde erfaret, at hun var Medlem af den danske Forening, var det ham umuligt fortsat at give hende Arbejde i sit Hus. En Klage, som Generalsekretariatet straks indsendte til det tyske Indenrigsministerium og til Arbejdsministeriet, førte ikke til nogen Ændring af disse Tilstande.

Det var heller ikke sjældent, at danske unge, som søgte Lærepladser, blev afvist med den Besked, at unge, der tilhørte danske Foreninger og havde besøgt danske Skoler, ikke maatte antages som Lærlinge.

Gentagne Gange er der blevet nægtet Medlemmer af det danske Mindretal Understøttelse eller Hjælp fra »Vinterhjælpen«, hvis Midler var tilvejebragt ved offentlig tvungen Indsamling og altsaa ogsaa ved danske Bidrag. Saaledes meddelte Kommuneforstanderen i Hanved en dansk

arbejdsløs, at de arbejdsløse, som sendte deres Børn i den danske Skole, ikke vilde faa udleveret Levnedsmidler og anden Understøttelse af Vinterhjælpen, og ved den følgende Uddeling fik de Danske intet, hvilket senere gentog sig trods danske Protester.

Som et Eksempel paa de talrige anonyme Trusler, som danske Sydslesvigere har modtaget gennem Aarene, skal her anføres et Brev, som i Slutningen af 1933 blev tilstillet en ældre dansk Mand, der boede i en af Flensborgs pæner Gader, navnlig beboet af Embedsmænd:

»Hr.....

I 3 Dage har Flensborg By straalet i et Lyshav for udadtil dermed at dokumentere, at alle flensborgske Borgere vil slutte sig sammen og er enige i den urokkelige Vilje at blive behandlet som et ærekært og ligeberettiget Folk.

Hvilken Rolle indtager De nu herved — idet De (for ikke at blive blændet af denne Pragt) ruller Deres Træjalousier ned og kryber i Skjul? Jeg vil sige Dem det, en helt nederdrægtig og ussel. De selv har i Aarevis som Prokurist hos ..... ladet de tyske Groschener flyde i Deres Lomme, de var gode nok for Dem; Deres glimrende Søn er med Stipendium gaaet gennem den tyske Skole for senere i Afstemningstiden at bearbejde Befolkningen med Knipler. Det er skamløse Ting, som fordømmes strengt. Naar De ønsker som anstændig Borger fremdeles at bo sammen med os, saa overvej engang, om det ikke i en Gade som ..... virker direkte udæskende, naar De paa den skildrede Maade udhæver Dem blandt 200 Familier. Selv om man ikke kan forlange, at De ved en saadan Anledning skal flage med sort-hvidt-rødt, saa kan vi dog vente, at De ikke udelukker Dem fra en Illumination i den nævnte Anledning. Vi venter, at De ved en Gjentagelse tager Del i det; det er sikkert ikke til Skade for Dem, om det Land, i hvilket De spiser Deres Brød, gaar bedre Tider i Møde. Skulde De ikke kunne dette, anbefaler vi Dem at flytte deres Bopæl hen i en anden Gade, helst paa den anden Side af Grænsen.

Deres oprørte Naboer i .....gade«.

For en Ordens Skyld skal det blot tilføjes, at Sønnen ikke havde modtaget noget tysk Stipendium (og naturligvis ikke brugt Knipler mod Befolkningen, han er en højt-kultiveret Mand), og at Brevet var skrevet paa tysk Embedspapir.

Samme Aar meddelte en Brødhandler i Harreslev, at en tysk Kriminalassistent havde sagt til ham, at han ikke mere vilde købe Brød hos ham, saafremt han ikke udmeldte sig af den slesvigske Forening. Han vilde ogsaa sørge for, at andre Tyskere i Kommunen lod være med at købe hos ham.

Der kunde ogsaa gives mange Eksempler paa, hvorledes Forældre er blevet tvunget til at tage deres Børn ud af de danske Skoler. Til April 1934 udeblev saaledes omtrent 80 Børn fra den danske Kommuneskole i Flensborg, heraf nogle, der havde gaaet paa Skolen i Aarevis. En Undersøgelse viste, at Aarsagen dels var Frygt for ikke at faa Del i Vinterhjælpen, dels direkte Trusler fra energiske S. A.-Folk. I et Tilfælde indfandt en Kone sig paa Skoleforeningens Kontor for at faa et Barn flyttet fra dansk til tysk Skole. Det viste sig nu, at hun hverken kendte Barnet eller dets Forældre, men af en nazistisk »Blockwart« var blevet anmodet om at ordne Sagen, fordi hun kunde tale Dansk. Forældre kredsen omkring den danske Skole i Tønning var udsat for særlig haarde Angreb. Et meget groft Tilfælde forekom overfor et Forældrepar i Husum, som i 1937 meldte 5 Børn til Skolen i Tønning. Den første Dag, da Børnene skulde med Toget til Tønning, blev de hentet af Politiet og bragt i tysk Skole. Efter lange Forhandlinger tillod Regeringen i Slesvig, at Børnene kom i den danske Skole; men inden det kunde ordnes, fratog Amtsretten i Husum Forældrene Myndigheden over Børnene, som blev anbragt paa forskellige Børnehjem sydpaa.

I Januar 1938 meddelte Flensborg Avis, at den national-socialistiske Partiledelse paa mangfoldige Maader udøvede

et alvorligt Pres paa det danske Mindretals Medlemmer for at drive dem til at afmelde Børnene i de danske Skoler og indmelde dem i de tyske. Det var i 1937 lykkedes paa denne lumpne Maade at tvinge 54 danske Skolebørn over i tyske Skoler. Tyske Embedsmænd besøgte de Familier, som havde offentlig Støtte behov og lovede dem Hjælp, saafremt de vilde melde sig ud af den slesvigske Forening og tage deres Børn ud af den danske Skole, og de skrev samtidig de hertil nødvendige Breve, som Medlemmerne blot skulde underskrive for at faa Hjælp eller Arbejde igen.

Oprettelsen af Hitler-Jugend, Arbejdstjenesten og Værnepligten lagde haarde Byrder paa den danske Ungdom i Sydslesvig.

Loven af 1936, der gjorde Medlemskab i Hitler-Jugend obligatorisk for hele den tyske Ungdom, blev efter lang Tids Uvished gennemført saaledes, at der gjordes en Undtagelse for de danske Børn, men medførte dog, at de paa en Række Omraader, hvor dette Medlemskab krævedes, blev stillet som anden Rangs Borgere.

Siden 1935 har de unge Danske i Sydslesvig maattet deltage i den tyske Arbejdstjeneste og har her været udsat for al den Propaganda, som det nationalsocialistiske Partj har været i Stand til at benytte overfor Tysklands Ungdom. Et Forbud imod, at Medlemmer af Arbejdstjenesten besøgte de danske Lokaler »Flensborghus« og »Borgerforeningen« eller holdt Flensborg Avis, lykkedes det dog efter Forhandlinger med Provinsens øverste Ledelse af Arbejdstjenesten at faa ophævet.

Haardest ramt blev det danske Mindretals Ungdom ved Genindførelsen af Værnepligten i Tyskland. Danske Unge fra Sydslesvig har maattet deltage i den store Krig i alle Europas Lande og i Afrika. Indtil Udgangen af 1944 var der indløbet Budskab om, at over 150 unge danske Sydslesvigere i deres bedste Alder var faldet for en fremmed

Sag, og at over 50 savnedes. Hvor mange der siden er gaaet med i de haarde Kampe, kan man ikke danne sig noget Skøn over, da Offentliggørelse af Tabslistor ikke finder Sted. Langt flere er blevet saaret en eller flere Gange.

Men Værnepligten har ikke blot ramt Ungdommen, den har i fuldt Maal ramt Mindretallet som Helhed. Det var den Ungdom, man havde ofret saa meget paa at gøre til værdige Bærere af dansk Kultur i en fremmed Stat. Den Ungdom, der skulde fortsætte og styrke Kampen under de danske Sydslesvigeres Motto »Front og Bro«, forblødte paa Tysklands Slagmarker for en Sag, der ikke var deres. Det var tredje Gang, at danske Unge maatte drage i Krig for Tyskland, første Gang var i 1870, anden Gang i 1914. Men selvom Tabene navnlig under Verdenskrigen var haarde, betød de ikke saa meget for den danske Befolkning som nu, hvor Indkaldelserne har haft et meget stort Omfang, og hvor det i Forvejen ikke store Mindretal er blevet saa haardt ramt.

Trods Mindretallets loyale Holdning under Krigen undsaa de tyske Myndigheder sig ikke for at fortsætte Forfølgelserne. Saaledes blev Lederen af den danske Skole i Slesvig i 1940 sendt til den berygtede Koncentrationslejr ved Oranienburg paa Grund af en lille Udtalelse om Overfaldet paa Danmark den 9. April, fræmsat i et Brev til en Søster i Danmark. En saadan Opræden var jo en Forbrydelse mod Stortyskland, og samtidig opnaede man at sætte Skræk i Forældrekredsen om den danske Skole, saa at nogle kunde fristes til at sætte Børnene over i en tysk Skole, der havde mindre Forbindelse med Koncentrationslejrene. Trods ihærdige Anstrengelser fra dansk Side trak det ud med Skolelederens Løsladelse, og efter et Aars Tid var Mindretallet nødt til at se sig om efter en ny Leder — hvad Tyskerne erklærede sig indforstaaet med. Der blev udpeget en Afløser nordfra, og han fik med stort Besvær Opholdstilladelse; men faa Dage før Tiltrædelsen blev denne Tilla-

delse tilbagekaldt, da Tyskerne i sidste Øjeblik havde løsladt den indespærrede Skoleleder. Det kunde se ud, som om de var kommet i Tanker om, at det kunde være ubehageligt at faa en ny Mand til at sætte Skub i den haardt ramte Skole. Det var meget bedre at lade den gamle Skoleleder komme tilbage; Skyggen af Koncentrationslejren laa stadig over ham, og der blev sørget for, at den ikke kom til at forlade ham. Saaledes maatte han regelmæssigt melde sig til Politiet og maatte ikke forlade Byen og dens nærmeste Omegn.

Den i 1933 udstedt Arvegaardslov viste sig at blive administreret til Skade for Mindretallet. Man skulde jo ellers vente, at en Lov, der sikrede Gaarde af Mellemstørrelse i Slægtseje, vilde være et uvurderligt Gode for et Mindretal. Men Loven krævede Myndighedernes Godkendelse af enhver Gaardoverdragelse. Denne opnaedes let, naar Overdragelsen skete til en god Tysker; men da f. Eks. en dansk Bonde, der ingen Arvinger havde, havde solgt sin Arvegaard til en ung dansk sydslesvigsk Landmand, var det ham umuligt at opnaa Godkendelse af Salget, ja, man fratog ham endog Gaarden og indsatte en tysk Gaardejer fra en anden By som Bestyrer. Hvordan Udsigterne til at faa egen Gaard herefter vilde være for de unge danske Landmænd, kan enhver tænke sig.

Slutstenen paa Nazisternes hensynsløse Kamp mod det lille danske Mindretal naaedes ved Folketællingen den 17/5 1939, idet der paa Tællingsskemaerne forlangtes Oplysning om hver enkelt Persons Nationalitet. Paa disse Skemaer, hvis Udfyldelse blev kontrolleret af officielle Tællere, der skulde besøge hvert Hjem, skulde hver enkelt altsaa overfor Myndighederne give klar Besked om sit nationale Sindelag. Denne Metode satte stor Uro hos mange inden for Mindretallet. Adskillige har utvivlsomt af Frygt fornægtet deres Danskhed paa Skemaet og er derved afskaaret fra senere at slutte sig til Danskerne igen, og Resten af Mindre-

tallet er indkapslet paa en saadan Maade, at det bagefter blev næsten umuligt for Danskheden at vinde nye Tilhængere blandt de mange Sydslesvigere, som har danske Sympatier, men ikke tidligere har vovet at vise dem.

Det danske Arbejdes Resultater og Muligheder.

Den Hjælp, der nordfra er ydet det danske Mindretal i Sydslesvig efter 1920, har været af uvurderlig Betydning for Opretholdelsen af de danske Institutioner; men medens det tyske Mindretal fandt Støtte i alle Kredse i Tyskland, er det beskæmmende for vort Folk, at ikke ret mange Danske udenfor de sønderjydske Foreningers Kreds har vist Forstaaelse eller Sympati for Arbejdet i Sydslesvig, og det kan ikke skjules, at det for mange danske Sydslesvigere har været deres Livs største Skuffelse, naar de under Besøg i Danmark har maattet kontaktere den Mangel paa Forstaaelse, de har mødt.

Hele det Arbejde, der indledtes i Sydslesvig i 1920, har baaret rig Frugt. Der har navnlig i de første Aar været Opgangsperioder med stor Tilstømning til de danske Foranstaltninger, og der har været Nedgangsperioder navnlig i den senere Tid, gerne forbundet med Depression, Arbejdsløshed, politiske og økonomiske Forfølgelser; men altid har der været solid Grund under Arbejdet og en fast og trofast dansk Kærne har givet Afkald paa mangt og meget ved at holde ud, men har samtidig faaet Adgang til saa stor en Del af vort Folks aandelige Skatte, at det kan opveje mange Vanskeligheder. Skal der rettes en Anke mod det danske Arbejde i Sydslesvig siden 1920, skulde det være den, at man ikke i tilstrækkelig Grad har taget sig af alle de Steder, navnlig i den sydlige Del af Landsdelen, hvor Valgtallene ved Afstemningen og de senere Valg viste, at der fandtes danske Mennesker.

Den Indsats, der er gjort fra Mindretallets Side, er navnlig gaaet ud paa at vedligeholde dansk Liv, hvor det fandtes, og som allerede nævnt har dette ikke engang kunnet gøres alle Steder. Man har savnet baade Kræfter og Penge til at gøre en alvorlig Indsats for at vinde de Folkefæller tiibage, som Aarhundreders dansk Slaphed og tysk ihærdigt Arbejde har gjort fremmede for alt Dansk.

En af de største Ulykker for Mindretallet har været de lange Perioder med Arbejdsløshed, hvor det var umuligt for den danske Ungdom at skabe sig nogenlunde ordentlige Stillingen, og hvor derfor mange udvandrede, og andre faldt fra. For mange af de bortdragne har det til Stadighed været deres største Ønske engang at kunne komme tilbage; men det viste sig for det meste umuligt at faa Arbejde, før 1933 paa Grund af Arbejdsmangel, og da det igen gik opad i Tyskland, fordi der i mange Tilfælde stilledes Krav om Medlemskab i de tyske Organisationer.

Naar man gennemgaar alle de Udtalelser, der igennem Aarene fra tysk Side er fremsat om Grænsen og Danmark, og alle de Forfølgelser, der har været overfor det danske Mindretal i Sydslesvig, ser man ind i en saa dyb Afgrund af menneskelig Forvrængningskunst, Smaalighed, Had og Blindhed, at man uvilkaarlig føler mest Lyst til at bygge en høj Mur imod dette Land, saaledes at man kunde blive fri for nogensinde mere at høre eller se disse Mennesker. Men selvom de har været mange, og selvom mange andre har fulgt deres Paroler, findes der dog ogsaa blandt de tysksindede Sydslesvigere mange pæne Mennesker, der agter deres danske Medborgere og omgaas dem til daglig, uden at der opstaar nogen Mislyd paa Grund af Nationaliteten.

Det er vanskeligt at opstille bestemte Linier for, hvem der hører til den ene Lejr og hvem til anden; men det er vist ikke helt forkert at sige, at de mest intolerante er indvandrede syd fra samt Embedsmænd, Lærere og andre, der har faaet een eller anden Position inden for Samfundet

eller en Forening, altsaa Størstedelen af Overklassen, der i Dag som altid i Sønderjyllands Historie hælder til den tyske Side. Beskæmmende nok kunde det næsten se ud, som om de Embedsmænd, der er af dansk Afstamning, og hvis Fædre eller Bedstefædre endog ofte kæmpede paa dansk Side i de slesvigske Krige, har stræbt efter at vise deres ægte Tyskhed ved at optræde mest uforsonligt overfor de Danske, og ser man paa deres ret hurtige Svingen fra dansk til tysk Sindelag, er det maaske ikke saa mærkeligt, at de synes, at de ved alle Lejligheder maa aflægge Vidnesbyrd om deres Tyskhed.

Men ser man bort fra den tyske civile og militære Forvaltning, fra de indvandrede Holstenere og Rigstyskere og fra alle dem, der er kommet paa den grønne Gren ved at slutte sig til de tyske Erobrere — denne Type er nu ogsaa velkendt i Danmark — træffer man ikke saa lidt Sympati for Danmark. Den findes navnlig blandt Arbejdere og Mellemstandsfolk, men ogsaa adskillige Steder paa Landet, f. Eks. i de dansktalende Sogne vest for Flensborg og i flere af de frisiske Sogne.

Fra den jævne tysksindede Befolkning i Sydslesvig foreligger der talrige Udtalelser Mand og Mand imellem om, at man venter en nærmere Tilknytning til Danmark paa den ene eller den anden Maade efter Krigen.

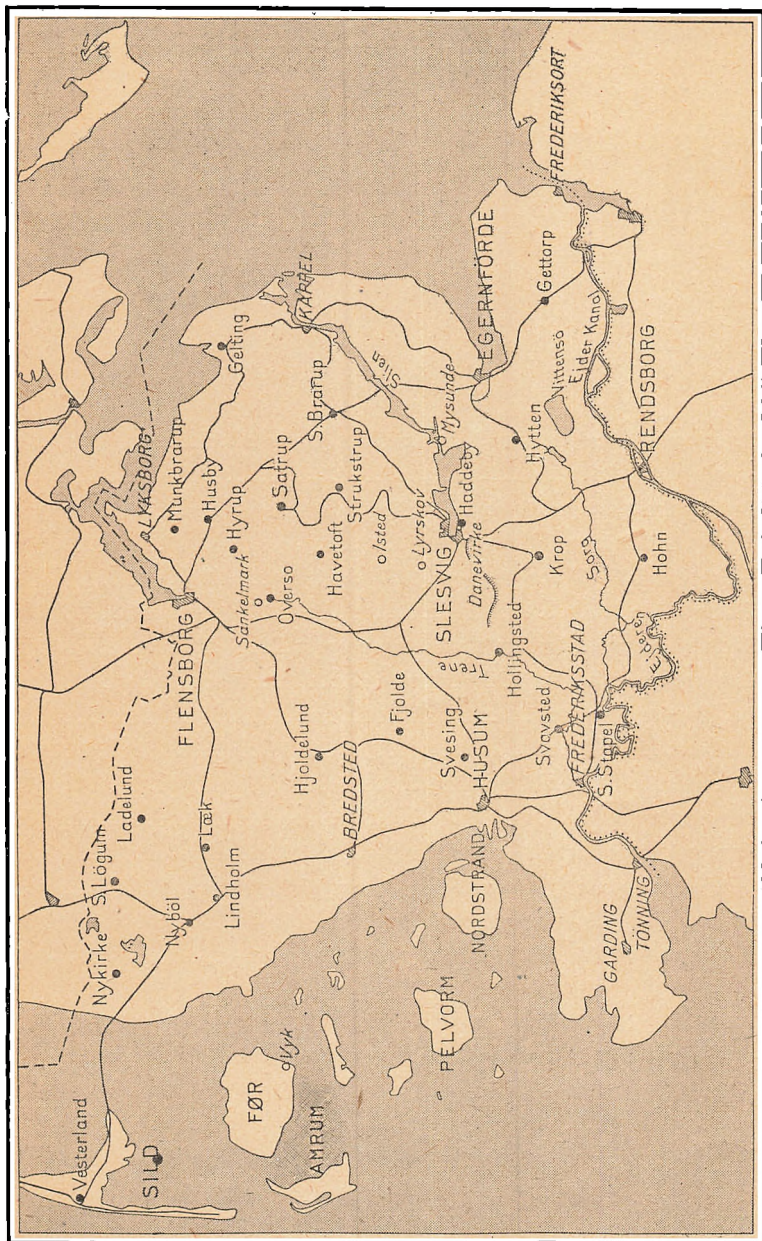
Om det danske Mindretals Fremtidsudsigter er det naturligvis vanskeligt nu at udtale sig. Mindretallet har, som det vil fremgaa af ovenstaaende korte Redegørelse, vist, at det har kunnet forene streng Loyalitet overfor den tyske Stat med stor og uselvsk Kærlighed til Danmark. Om Fremtiden foreligger der naturligvis i Øjeblikket ingen særlige Udtalelser fra Mindretallet; men det ligger nær at antage, at nye Skuffelser vil blive meget vanskelige at bære, og at Krigens Ofre og Byrder vel næppe har efterladt de fornødne Kræfter til, at man i det lange Løb vil kunne føre Kampen videre med samme Fortrøstning som hidtil,

hvis Haabet om en nærmere Tilknytning til Danmark ikke gaar i Opfyldelse.

Derimod er der ingen Tvivl om, at den Fremgang for det danske Arbejde blandt vore fortyskede Landsmænd i Sydslesvig, som Tyskerne fik slaaet ned i 1923/24, vil komme igen med forøget Kraft, hvis der nu endelig efter over 80 Aars Fortyskning bliver fri Bane i Sydslesvig for Forbindelse med dansk Liv og dansk Kultur.

Lykkes det ikke denne Gang at knytte Sydslesvig til Danmark, og tvinges det danske Mindretal til at opgive sin Kamp, er det givet, at Tilstedeværelsen af et tysk Mindretal i Nordslesvig vil være en større Fare for Danmark i Fremtiden, end den har været det hidtil, og at Danmark vil have givet Afkald paa en national Opgave, der rummer en selvfølgelig Forpligtelse overfor trofaste Landsmænd paa gammel dansk Grund, en Opgave, der burde kunne samle alle bærende og opbyggende Kræfter i vort Folk.

INDHOLD:

Danmarks Resignation i Sydslesvig, Indrømmelser i Nord- slesvig	7
Den tyske partipolitiske Udvikling 1920—1945	7
Tyske Udtalelser om Grænsen	10
Tilbageblik til Tiden mellem 1864 og 1920	12
Tiden efter 1920	13
Sydslesvigernes danske Foreninger	14
Generalsekretariatet i Flensborg	16
De danske Skoler	17
Kirken	22
Den danske Presse i Sydslesvig	23
Biblioteker	27
Grænsekampens Midler	27
Overgrebene mod Mindretallet under Weimar-Republikken ..	30
Mindretallets Stilling efter 1933	32
Det danske Arbejdes Resultat og Muligheder	39

Rettelse: Side 16, Linie 14 f. n.: 1927 skal være 1924.

Saglig Oplysning om Sydslesvig!

Heimdalskrifterne er en Serie Skrifter udgivet af Studenterforeningen Heimdal, der i kort og klar Form giver Dem den nødvendige Viden om det sydslesvigske Spørgsmål. Det er et Emne, der i stigende Grad drøftes udover Landet, og som enhver Borger måske en Dag må tage personlig Stilling til. Retten til at være medbestemmende om vor Grænsepolitik må også medføre en Pligt til at skaffe sig det Kendskab til Forholdene, som mange endnu savner.

1. **Universitetsmanuduktør, cand. polit. H. Engberg-Pedersen: SYDSLESVIGS NÆRINGS LIV I 100 ÅR.** (Hagerup).
2. **Overassistent Johan Ernst Christiansen** (Søn af Ernst Christiansen, Flensborg Avis' Redaktør i 44 År): **SYDSLESVIG 1920—45.** (Hagerup).
3. **Rektor Karl N. Bock, Nakskov: SPROGFORHOLDENE SYD FOR STATSGRÆNSEN.** (Hagerup).
4. **Cand. mag. Knud Fanø: GRÆNSESPØRGSMÅLET 1918—20.** (Hagerup).
5. **Forfatteren cand. mag. Jørgen Hatting: SØNDERJYLLAND GENNEM 1000 ÅR.** (Hagerup).
6. **Redaktør Kaj Edvard Larsen, Sønderborg: NORDSLESVIG 1920—45.** (Folkung-Forlaget, Gråsten).
7. **Sekretær cand. jur. Frants Thygesen** (den nye Leder af Dansk Generalsekretariat i Flensborg): **SYDSLESVIG I DAG OG I MORGEN.** (Hagerup).

Særlig opsigtsvækkende er det, at der udsendes en helt ny, forkortet og ajourført Udgave af **Cl. Eskildsens** berømte Bog: **DANSK GRÆNSELÆRE.** (Reitzel).

Skrifterne kan købes hos alle Boghandlere.